

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИДІЛЕННЯ ШКІЛ ТА НАПРЯМІВ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Проведено систематизацію періодів розвитку стратегічного управління. Розглянута класифікація наукових шкіл та напрямів становлення та розвитку стратегічного управління. Проаналізовано внесок провідних учених щодо визначення сутності стратегічного управління. Охарактеризовано теорії та напрямки розвитку стратегічного управління. Означено шляхи подальшого використання його підходів.

Ключові слова: стратегічне управління, школи стратегічного управління, підходи та класифікація шкіл управління.

На теренах української економічної науки обговорення методології стратегічного управління не є новим. Проте впровадження цієї теорії у виробничу підприємницьку діяльність супроводжується деякими ускладненнями. І такі ускладнення відбуваються саме через те, що підприємці переважно знайомі лише з основними поняттями стратегічного управління. Досконале вивчення першоджерел витоків та формування методологічних аспектів стратегічного управління є досить потужним підґрунтям у їх реалізації на практиці.

Вивчення питань стратегічного управління ось уже більше ніж півстоліття турбує вчених різних країн. Безперечно засновниками в цій галузі є американські дослідники І. Ансофф, К. Ендрюс, М. Портер, Ф. Селзнік, А. Чандлер. Неоціненний внесок у продовження розроблення теорії стратегічного управління зробили російські вчені О. Віханський, О. Градов, В. Катькало, Б. Мільнер, Б. Тамбовцев, Р. Фатхутдінов. На розвиток сучасного стратегічного управління звертають увагу українські вчені: І. Ігнат'єва, М. Мартиненко, Б. Мізюк, Г. Осовська, З. Шершньова та ін.

Глибоке вивчення та осмислення фахових джерел дає підстави систематизувати низку підходів та головних напрямів, що використовуються в стратегічному управлінні. Метою статті є аналіз підходів та визначення періодів, які дали поштовх у виникненні, становленні та розвитку стратегічного управління з можливістю подальшої трансформації у виробничу діяльність українських підприємств.

Використання стратегічного управління в практиці господарювання вітчизняних підприємств неможливе без осмислення та аналізу першоджерел витоків в історичному аспекті. Теорія стратегічного управління була розвинена американськими дослідниками бізнесу та консультаційними фірмами, що пізніше використано в якості методів внутрішньофірмового планування у всіх розвинених країнах світу.

У стратегічному менеджменті існує кілька напрямів, які по-різному розставляють дослідні акценти, виділяючи ті чи інші методологічні пріоритети. Такі напрями називаються науковими школами, а в разі теорії стратегічного управління – школами стратегічного управління [6, с. 15]. Ретельне вивчення та дослідження літератури, присвяченої питанням

теорії, методології та практики стратегічного управління, дозволяють виокремити низку підходів, наукових шкіл та напрямів стратегічного управління.

Бражнік М. В. [2] пропонує виділити два підходи в класифікації наукових шкіл стратегічного менеджменту. Перший – методологічний підхід – базується на вивченні, аналізі та спробах перенесення на підприємницьку діяльність основних засад, сформованих Г. Мінцбергом, Б. Альстрендом та Дж. Лемпелом у книзі «Школи стратегій» [10], що містить глибокий аналіз десяти шкіл стратегічного менеджменту. Відповідно до другого підходу – хронологічного – автор пропонує розглядати школи стратегічного менеджменту шляхом вивчення питань еволюції організацій та управлінських систем. Такого підходу дотримувалися Л. Г. Зайцев, М. І. Соколова [5], Л. О. Прокопчук [12].

Популярність шкіл обумовлена зацікавленістю їх розвитком, взаємозбагаченням, з метою узагальнення практичного досвіду та пропонування варіантів стратегічних рішень для підприємств.

Найбільш ґрунтовний аналіз шкіл стратегічного управління наведений у роботі Г. Мінцберга, Б. Альстренда і Дж. Лемпела [10]. Автори виділяють десять основних учень та наукових шкіл, які з'явилися в літературі з менеджменту з 60-х років минулого століття. Ці школи можна згрупувати за характером досліджень у три групи в такій послідовності (табл. 1).

Прокопчук Л. О. [12, с. 68-76] пропонує асоціювати зазначені школи з десятьма підходами, що використовують при формуванні стратегії.

А. Т. Зуб, відомий дослідник у галузі стратегічного управління, пропонує згрупувати вказані школи в три групи [6, с. 15]: перші три школи, їх іноді називають конструктивістськими теоріями стратегічного планування та управління, мають регламентуючий характер – їх прихильники описують, як повинні формуватися стратегії, не задумуючись при цьому про механізм їх розроблення. Представники першої школи, що домінувала в 1960-ті роки (а дві наступні виникли на її основі) розглядають стратегію як процес проектування або конструювання. Друга школа, розквіт якої припав на 1970-ті роки, розглядала стратегію як відносно незалежний процес формального планування. Прихильники третьої школи, що заявила про себе в

1980-ті роки, зосередилися не на плануванні стратегії, а на її змісті. Найменування школи «позиціонування» вона одержала тому, що її послідовники в якості найважливішого завдання розглядали принципи вибору стратегії відповідно до позиціонування підприємства на ринку. Наступні шість шкіл розглядають специфічні аспекти процесу формування стратегії. Їхні послідовники наголошують на дослідженні реальних процесів розробки стратегій. Прагнучи пов'язати стратегію з реальною поведінкою підприємства, вони намагалися розглядати стратегію як результат передбачення майбутнього, осмислення, що дозволяє менеджерів прийняти ризик. Таким чином, стратегія пов'язувалася із процесами, що відбуваються у свідомості менеджера. Найбільш послідовно ця позиція розроблялася когнітивною школою й на цій основі намагалася проникнути у свідомість стратега. Чотири наступні школи намагалися перебороти невизначеності, пов'язані з поведінкою індивіда, і детермінантно проаналізувати процес стратегічного менеджменту. Так

представники школи навчання вважали, що стратегія повинна розроблятися крок за кроком у міру розвитку, самонавчання організації. Представники школи влади розглядали стратегію як процес переговорів між конфліктуючими групами усередині організації або між організацією й зовнішнім середовищем. Відповідно до поглядів прихильників школи культури, стратегія залежить від культури організації, а процес її вироблення є колективним процесом. Теоретики школи зовнішнього середовища вважали, що побудова стратегії є реактивним процесом і визначається як реакція на зміни у зовнішньому середовищі. Школа, названа Г. Мінцбергом та іншими «школою конфігурації», визначає підхід, що прагне об'єднати завдання всіх попередніх – процес розробки стратегії, її втримання, організаційну структуру та її оточення. Вона спирається на принципи й методи організаційного розвитку, виводячи з них закономірності стратегічних змін: стратегія розглядається як процес трансформації.

Таблиця 1. Школи стратегічного управління*

№ п\п	Школа (період домінування)	Основоположники школи	Сутність здійснення процесу стратегічного менеджменту	Характер досліджень
1.	Дизайну або проектування (1950-1960 рр.)	А. Чандлер, Ф Селзнік, К. Эндрюс та ін.	Осмислення	Розпорядчий характер досліджень, пошук відповіді на питання: «Як повинні формуватися стратегії?»
2.	Планування (1970р.)	І. Ансофф, П. Лоранж, Дж. Штейнер та ін.	Формальний процес	
3	Позиціонування (1980-ті роки)	М. Портер, Д. Шенделл, К. Хаттен та ін.	Аналітичний процес	
4	Підприємницька (1980-ті роки)	Г. Мінцберг, О Коллінз, Д. Мур та ін.	Процес передбачення	Розгляд різних специфічних аспектів формування стратегії, опис реальних процесів її розробки
5	Когнітивна (пізнавальна – 1990-ті роки)	Г. Саймон, С. Макрідакіс, А. Дюгейм, К. Швенк та ін.	Ментальний процес	
6	Навчання (1990-ті роки)	Р. Лап'єр, Ч. Ліндблум, Дж. Куїнн та ін.	Процес розвитку	
7	Влади (силова – 1990-ті роки)	А. Макклілан, Дж. Сарразин, Э. Петтігро та ін.	Переговорний процес	
8	Культури (1990-ті роки)	С. Фельдман, Дж. Барні, М. Фірсіроту, Ф. Рігер та ін.	Колективний процес	
9	Зовнішнього середовища (1990-ті роки)	К. Джордж, Ж. -М. Тулуз, М. Ханнан, Дж. Фріман та ін.	Реактивний процес	
10	Конфігурації (1990-ті роки)	Д. Міллер, П. Хандвалла та ін.	Процес трансформації	

* Складено за [10].

Очевидно, що теорія стратегічного управління зароджувалася та еволюціонувала, спираючись на господарську практику. Тому в науці склалися різні напрями досліджень та періоди розвитку стратегічного менеджменту. Вивчення фахових джерел дає підстави виділити три ключові етапи, що характеризують еволюцію парадигми стратегічного управління. У 1960-х-першій половині 1970-х років переважала школа планування, з середини 1970-х до кінця 1980-х років лідерство переходить до школи позиціонування, 1990-ті

роки характеризуються бурхливим розвитком школи навчання. У ці періоди по-різному оцінюються пріоритети внутрішнього і зовнішнього середовища фірми при створенні успішних стратегій.

Для першого етапу загалом характерний пріоритет внутрішніх аспектів діяльності фірми, для другого – безсумнівний акцент ставиться на зовнішнє оточення, особливістю третього етапу стало повернення на оновленій інтелектуальній основі до внутрішніх здібностей. Пошук конкурентних переваг фірми

всередині неї викликав в останні роки розвиток напрямку, що отримав назву ресурсного підходу [7, с. 4].

Виділяючи роботи, які мали найбільше значення на першому етапі, можна виділити праці І. Ансоффа, К. Ендрюса, А. Чандлера. Ці автори запропонували ряд визначень і концепцій, що стали класичними. Так у виданій у 1962 р. А. Чандлером монографії «Стратегія і структура» вперше в рамках історичного аналізу досліджувався генезис фірми через співвідношення зовнішнього оточення, стратегії розвитку і організаційної структури управління. Сформульоване визначення А. Чандлером стратегії як «встановлення базових довгострокових цілей і завдань підприємства та розроблення програми дій і розподілу ресурсів, необхідних для реалізації цих цілей» [17, с. 16] надалі активно використовувалося при вивченні стратегічного управління його учнями та прихильниками економічних теорій фірм.

Протягом тривалого часу одним із методів, що широко використовувалися для формулювання стратегії був так званий Гарвардський метод, основоположником якого є К. Ендрюс. На думку К. Ендрюса, основні компоненти процесу формулювання стратегії як логічної діяльності містять виявлення потенційних можливостей та загроз у зовнішньому середовищі компанії, а також оцінку ризиків та можливих альтернатив. Перш ніж приймати будь-які рішення, слід зважити всі сильні та слабкі сторони фірми в сукупності з доступними ресурсами. Процес формулювання стратегії можна репрезентувати в такій послідовності:

1. Визначення можливостей ринку і наявного ризику, тобто того, що могла б здійснити компанія, враховуючи наявні можливості.

2. Визначення доступних компанії матеріальних, технічних, фінансових та управлінських ресурсів, тобто того, на що вона здатна.

3. Визначення особистісних цінностей і прагнень керівництва компанії, тобто бажань керівництва як компоненти стратегічного рішення.

4. Визнання ролі чинників соціальної відповідальності, тобто визначення того, що компанія повинна робити.

Недоліком такого підходу було жорстке розмежування процесів формулювання та здійснення стратегії. Це обмежило його використання в сучасних умовах динамічного зовнішнього середовища, однак запропонований К. Ендрюсом метод SWOT-аналізу, що дозволяє інтегрувати в єдиній матриці результати аналізу зовнішніх можливостей і загроз, а також сильних і слабких сторін компанії, використовується в наш час у якості одного з аналітичних інструментів стратегічного управління. І. Ансофф, що є прихильником і основним розробником ідей планового підходу до стратегії, запропонував свою принципову модель формування стратегічного плану практично одночасно з роботами Гарвардської школи бізнесу. У першій своїй монографії «Корпоративна стратегія» (1965 р.) він визначив ідеологію стратегічного планування, засновану на прогнозуванні майбутнього і формуванні на цій основі планів розвитку товарів та ринків. І. Ансофф представив формування стратегічного плану у вигляді формалізованого процесу, доведеного до типової схеми. Відповідно до такої схеми, фірма, ґрунтуючись на зовнішніх сигналах, визначає цілі підприємства, здійснюється оцінка ресурсного потенціалу підприємства та зовнішнього ділового

середовища. Метою запропонованого аналізу було виявлення можливостей для прийняття основних стратегічних рішень щодо подальшого проникнення на освоені ринки збуту та диверсифікації виробництва.

Особливістю другого етапу, започаткованого в 1970-х роках, є неможливість використання моделей планування, заснованих на базових припущеннях багатьох колишніх концепцій стратегічного управління, авторами яких були Р. Рамелт [19], Ч. Хофер [18], Д. Шендель [18], що в умовах зростання невизначеності зовнішнього середовища призвела до пошуку нових теоретичних підходів. Найбільш ґрунтовними дослідженнями цього періоду стали праці М. Портера. Він використав логіку теорії галузевої організації та створив концепцію, відповідно до якої акцент переноситься з фірми на аналіз галузі, в якій вона конкурує. Свої погляди, які згодом були взяті за основу школи позиціонування, він виклав у трьох друкованих книгах: перша – «Конкурентна стратегія: Методика аналізу галузей і конкурентів», видана у 1980 р., у другій і третій книгах – «Конкурентна перевага: Досягнення та утримання найвищих результатів» (1985 р.) та «Конкурентні переваги країн» (1990 р.) він продовжив розвиток своїх ідей. М. Портер стверджував, що, хоча найкраща стратегія будь-якої фірми залежить від конкретних обставин, існують лише три обґрунтовані та виправдані стратегії конкурентної боротьби. Використання цих стратегій дозволяє фірмі успішно впоратися з п'ятьма конкурентними силами, забезпечити своїм акціонерам більш високі доходи від інвестицій порівняно з конкуруючими фірмами і здолати конкурентів у довгостроковій перспективі.

Третій етап розпочався у 1990-х роках і отримав назву ресурсного підходу. Він характеризується перенесенням акцентів з зовнішнього середовища на внутрішні аспекти діяльності фірми, щоб звертати більше уваги на процес реалізації стратегії. «Цей підхід акцентує увагу на рентах, які дістаються власникам рідкісних, специфічних відносно фірм ресурсів, а не від економічних прибутків від позиціонування на товарних ринках» [13, с. 142].

Як стверджує В. Катяло, особливістю ресурсного етапу стало повернення на оновлений інтелектуальній базі до внутрішніх здібностей. Швидке визнання на початку 1990-х років нової течії наукової думки, відомої як ресурсний підхід, відображало зростання неадекватності школи позиціонування системним змінам в економіці галузевої конкуренції та джерелам переваг у ній [8, с. 4].

Головну увагу представників ресурсного підходу зосереджено на вигодах, які може набувати фірма завдяки наявності у неї унікальних ресурсів і здібностей, якими не володіють інші фірми. Усередині ресурсного підходу існують різні напрями, по-різному пояснюють причини неоднорідності ресурсів і, отже, пріоритети в діяльності менеджерів. Дж. Барні, Б. Вернерфельт, Д. Колліз, С. Монтгомері розглядають стратегію як поведінку фірми, орієнтовану на підтримку і накопичення активів, що приносять додаткові доходи від їх використання та створюють конкурентні переваги.

Представники процесного напрямку – К. Прахалад, Г. Хемел, Р. Грант, Д. Тіс та ін., основну увагу звертають на оновлення здібностей фірми для пристосування до динамізму зовнішнього середовища. «Термін здатності підкреслює ключову роль стратегічного управління в належній адаптації, інтеграції та реконфігурації

внутрішніх та зовнішніх організаційних навичок, ресурсів і функціональних компетенцій з метою відповідності вимогам мінливого бізнес-середовища» [13, с. 146]. Ці представники зробили висновок про необхідність розгляду компанії як поєднання ключових, базисних компетенцій, тобто навичок, умінь і технологій, що дозволяють компанії надавати блага споживачам. Саме ключові компетенції є джерелом конкурентної переваги. У 1994 році у книзі «Конкуруючи за майбутнє» К. Прахалад, Г. Хемел сформулювали ідею, відповідно до якої для створення лідерства в майбутньому необхідно концентрувати зусилля не на успіхах в сьогоdnшній конкурентній боротьбі за частку ринку, а на інтелектуальному лідерстві, на створенні компетенцій, що важко копіюються іншими фірмами.

К. Прахалад і Г. Хемел вводять поняття «стратегічна

архітектура». Стратегічна архітектура – це план широкого опанування можливостей, що показує організації, які можливості їй необхідно нарощувати прямо зараз, запити яких нових груп споживачів почати розуміти негайно, які нові канали вивчити вже сьогодні, до яких нових пріоритетів розвитку прагнути в цей момент для того, щоб перехопити майбутнє. Питання, які вирішує стратегічна архітектура – це те, що необхідно зробити вже сьогодні, щоб підготуватися до оволодіння значною часткою майбутніх доходів на арені майбутніх можливостей. Динамічні здібності розглядаються як «потенціал фірми в інтегруванні, створенні та реконфігурації внутрішніх та зовнішніх компетенцій для відповідності мінливому середовищу» [20, с. 516].

Узагальнення еволюційних напрямів розвитку, їх загальну характеристику наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Загальна характеристика теорій та напрямів розвитку стратегічного управління

Період	Представники	Праці	Загальна характеристика
1	2	3	4
<i>Зародження науки «стратегічне управління» (до 1960-х років)</i>			
1911 р.	Маркус, Гудман, Гразман	Гарвардська школа бізнесу курс «Політика бізнесу»	Зроблений акцент на кейс-методах. Недоліком курсу була відсутність нормативів та базової спеціальної теорії.
1938 р.	Ч. Барнард	«Функції керівника»	Вперше постеріг різницю між роботою менеджера по підвищенню економічної ефективності організації та діяльністю вищого керівництва з точки зору досягнення поставлених цілей. Ця концепція розмежувала оперативне управління та управління на вищому рівні, пов'язала організацію із зовнішнім середовищем.
1957 р.	Ф. Селзнік	«Керівництво в управлінні: соціологічне трактування»	Уведено поняття «характерні, примітні компетенції».
<i>Доаналітичний період (1960 –ті – перша половина 1970-х років)</i>			
1960-ті роки	А. Чандлер	«Стратегія і структура», 1962 р.	Вперше замість терміну «політика бізнесу», було використано поняття стратегії як «встановлення базових довгострокових цілей та завдань підприємства, розроблення програми дій та розподілу ресурсів, необхідних для реалізації цих цілей».
	Колективний підручник Гарвардської школи бізнесу	«Політика бізнесу: Текст і кейси», 1965 р.	Запропоновані низка визначень та концепцій, що стали надалі класичними. Проте ці роботи обумовили зародження різних течій та напрямів розвитку стратегічного управління.
	І. Ансофф	«Корпоративна стратегія», 1965 р.	Переважала концепція стратегічного планування, доповнено модель Чандлера «структура-стратегія» системами управління. Проте модель Ансоффа скоріше була спрямована на підтримку процесів корпоративної експансії та диверсифікації, ніж на стратегічне планування загалом.
<i>Формування нової наукової дисципліни «стратегічне управління» (середина 1970-х – 1980-ті роки)</i>			
1970-ті роки	К. Ендрюс	«Концепція стратегії», 1971 р.	Оцінка внутрішніх сильних і слабких сторін організації призводить до ідентифікації її характерних компетенцій, а оцінка загроз та можливостей зовнішнього середовища дозволяє їй визначити потенційні фактори успіху, що лягло в основу SWOT-аналізу.
	Д. Шендел та К. Хаттен	«Політика підприємства або стратегічного управління: більш широкий погляд на нові дисципліни», 1972 р.	Уводиться термін «стратегічне управління» під яким розуміють роботу, пов'язану з фігурою підприємця і його функцією заснування та постійного оновлення організації.

1	2	3	4
<i>Розвиток на власній основі (1980-ті – 1990-ті роки)</i>			
1980-ті роки	М. Портер	«Конкурентна стратегія: методика аналізу галузей і конкурентів», 1980р., «Конкурентна перевага: досягнення та утримання найвищих результатів», 1985р., «Конкурентні переваги країн», 1990 р.	Розроблені: модель «п'яти сил конкуренції», концепції трьох типових конкурентних стратегій (лідерства за витратами, диференціювання та фокусування), «ланцюг створення цінності товару».
	Б. Вернерфельт	«Ресурсне трактування фірми», 1984р.	Акцентовано увагу на «корисності аналізу фірми скоріше з точки зору її ресурсів, аніж продуктів». Запропоновано новий термін «ресурсне трактування фірми».
1990-ті роки	К. К. Прахалад, Г. Хамел	«Ключова компетенція корпорації», 1990р.	Обгрунтовані переваги концепції фірми як портфеля організаційних компетенцій (здібностей), а не як портфеля бізнес-одиниць.
	Дж. Барні, Р. Грант, І. Дірекс, Д. Колліз, К. Кул, С. Монтгомері, М. Петераф, Р. Рамелт, Д. Тіс	Роботи присвячені ресурсному підходу.	Головна ідея ресурсної концепції полягає в тому, що притаманна фірмам неоднорідність може бути стійкою завдяки наявності у них унікальних ресурсів та організаційних здібностей, які водночас є джерелом економічних рент, які визначають, у зв'язку з цим, конкурентні переваги конкретних фірм.
<i>Формування динамічної концепції стратегічного управління (кінець 1990-х – 2000 –ні роки)</i>			
1997	Д. Тіс, Г. Пізано, Е. Шуен	«Динамічні здібності фірми та стратегічне управління»	Динамічне відгалуження ресурсної концепції, у якому вдало синтезовано економічний та поведінковий підходи до вивчення конкурентних переваг фірми.

*Складено за [7; 8].

Історія розвитку теорії стратегічного управління свідчить про те, що зміна етапів не означає повної відмови від ідей, що панували на попередніх етапах. Ідеї авторів різних напрямів доповнюють один одного, їх методи дослідження комбінуються. Панування ресурсного підходу не заперечує провідну роль на ринках, що відрізняються відносною стабільністю, стратегічного аналізу і позиціонування. Очевидно, що і в надалі ці теорії будуть розвиватися, намагаючись знайти адекватні відповіді на виклики сучасної економіки

Сучасне значення шкіл стратегічного управління має багатоаспектний характер. Одні з них добре зарекомендували себе й утримують надійні позиції для аналізу діяльності підприємств, що належать до

«традиційних» галузей, інші демонструють ефективність своєї методології в щойно створених інноваційних галузях бізнесу, деякі більше підходять для проектування стратегічних змін у неприбуткових організаціях або організаціях муніципального управління та ін. Тому навряд чи було б продуктивно намагатися ранжувати школи й напрямки стратегічного менеджменту за ступенем важливості або ефективності у відриві від реального контексту організаційних проблем, у якому вони виникли і який впливає на їхній розвиток. Важливіше навчитися застосовувати потрібні й ефективні методи із усього арсеналу методів наданого школами, для вирішення завдань стратегічного управління, що виникають в українських підприємств.

Список літератури

1. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф – СПб. : Питер, 1999. – 416 с.
2. Бражник М. В. Научные школы стратегического управления: варианты классификации [Электронный ресурс] / Бражник М. В. // Проблемы современной экономики. – №3(31). – 2009. – Режим доступа: <http://www.m-economy.ru>.
3. Вернерфельт Б. Ресурсная трактовка фирмы / Вернерфельт Б. // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8. – 2006. – Вып. 1. – С. 103-118. 17
4. Грант Р. Ресурсная теория конкурентных преимуществ: практические выводы для формулирования стратегии / Грант Р. // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8. – 2003. – Вып. 3. – С. 47-75.
5. Зайцев Л. Г. Стратегический менеджмент : учебник /Л. Г. Зайцев, М. И. Соколова – М. :Экономика, 2005. – 416с.

6. Зуб А. Т. *Стратегический менеджмент: учебник* / А. Т. Зуб – М. : ТК Велби, изд-во Проспект, 2007. – 432 с.
7. Катъкало В. С. *Теория стратегического управления: Этапы развития и основные парадигмы* / Катъкало В. С. // *Вестник Санкт-Петербургского университета*. – 2002, Сер. 8. Вып. 2 (№16). – С. 3-21.
8. Катъкало В. С. *Теория стратегического управления: этапы развития и основные парадигмы* / Катъкало В. С. // *Научные доклады Центра управленческих и институциональных исследований факультета менеджмента СПбГУ*. – 2002. – № 14. – 29 с.
9. Коллиз Д. Дж. *Конкуренция на основе ресурсов: стратегия в 1990-е гг.* / Д. Дж. Коллиз, С. А. Монтгомери // *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8*. – 2003. – Вып. 4. – С. 186-208.
10. Минцберг Г. *Школы стратегий* / Г. Минцберг, Б. Альстренд, Дж. Лэмпел – СПб. : Питер, 2000. – 336 с.
11. Портер М. *Конкуренция* / М. Портер – М. : ИД «Вильямс», 2002. – 496 с.
12. Прокопчук Л. О. *Стратегический менеджмент: учебник для вузов* / Л. О. Прокопчук – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2004. – 511 с.
13. Тис Д. *Динамические способности фирмы и стратегическое управление* / Д. Тис, Г. Пизано, Э. Шуен // *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8*. – 2003. – Вып. 4. – С. 186-208.
14. Хамел Г. *Конкурируя за будущее. Создание рынков завтрашнего дня* / Г. Хамел, К. К. Прахалад – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2002. – 288 с.
15. Amit R. *Strategic assets and organizational rent* / R. Amit, P. J. H. Shoemaker // *Strategic management Journal*. – 1993. – 14. – P. 33-46.
16. Andrews K. *The Concept of Corporate Strategy* / K. Andrews – Homewood, Ill: Dow – Jones – Irwin, 1971. – 496 p.
17. Chandler A. D. *Strategy and Structure: A Chapter in the History of Industrial Enterprises* / A. D. Chandler – Cambridge, Mass: MIT Press, 1962. – 724 p.
18. Hofer C. W. *Strategy Formulation: Analytical Concepts* / C. W. Hofer, D. Schendel. – St. Paul, Minn: West Publishing, 1978. – 364 p. into Action. – Boston: Harvard Business School Press, 1996.
19. Rumelt R. R. *Strategy, structure and economic performance*. / R. Rumelt – Boston, 1974.
20. Teece, D. *The Dynamic Capabilities of Firms: an Introduction* / D. Teece, G. Pisano // *Industrial & Corporate Change*. – 1997. – Vol. 3, No. 3, pp. 537-556.

РЕЗЮМЕ

Вяткина Татьяна

Научные подходы касательно выделения школ и направлений стратегического управления

Рассмотрена классификация научных школ и направлений становления и развития стратегического управления. Проанализирован вклад ведущих ученых относительно определения сущности стратегического управления. Охарактеризованы теории и направления развития стратегического управления. Систематизированы периоды развития стратегического управления. Указаны пути дальнейшего использования его подходов.

RESUME

Viatkina Tetyana

Scientific approaches to the selection of schools and areas of strategic management

The classification of scientific schools and directions of formation and development of strategic management are reviewed. The contribution of the leading scientists on the definition of the essence of strategic management is analysed. The characteristic of the theories and trends in the development of strategic management is considered. The systematization of periods of strategic management is held. The ways of further use of approaches to strategic management are designated.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2013 р.